

Maria Ponomariova¹, Mykola Bevz²

¹Master, architekt, Lublin University of Technology
ponomariowamaria@gmail.com

²Lublin University of Technology, Department of Build Conservation,
40 Nadbystrzycka st., Lublin 20-618, Poland,

Lviv Polytechnic National University, department of Architecture and Conservation,
12 Bandera St., Lviv 79013, Ukraine;

bevzmist@polynet.lviv.ua

ORCID: 0000-0003-1513-7045

CONCEPT OF REVITALIZATION OF THE FORMER BARRACKS COMPLEX IN KAMIANETS-PODILSKYI

KONCEPCJA REWITALIZACJI KOMPLEKSU DAWNYCH KOSZAR W KAMIEŃCU-PODOLSKIM

© Ponomariova M., Bevz M., 2020

Streszczenie: Opracowanie przedstawia analizę historyczno-architektoniczną dawnego kompleksu koszarowego z XVIII wieku w Kamieńcu-Podolskim (Kamianets-Podolskyi, ukr.) w Ukrainie. Rekonstruowano fazy rozbudowy kompleksu, wykonano ocenę i waloryzację jego obiektów oraz opracowano koncepcję sanacji, konserwacji i rewitalizacji zespołu. Gmach koszar unikalny obiekt ze względu na jego konstrukcję i posadowienie w stromym terenie.

Zadanie badawcze liczyło pięć głównych pozycji: 1 – analiza historii kompleksu; opracowanie wytycznych konserwatorskich; 2 – badania i studium obiektu w naturze; 3 – wykonanie analiz projektów zagranicznych rewitalizacji zespołów zabytkowych koszar; 4 – określić główne zasady postępowania w odniesieniu do istniejących zabudowań; 5 – opracować koncepcje rewitalizacji całego kompleksu (terytorium plus zabudowania).

Analiza historyczna pozwoliła odtworzyć „biografie” zabytku, obserwując jego rozwój i oddziaływanie na otoczenie na przestrzeni czasu. W projekcie starano się maksymalnie wykorzystać atrakcyjność lokalizacji działki, walory architektoniczne (zabudowa historyczna, pierwotne założenia kompozycyjne) i walory środowiskowe (kanion, rzeka, topografia terenu, otwarcia widokowe). Funkcjonalny program rewitalizacji przewiduje stworzenie kompleksu, w którym architektura stara i nowa, natura i kontekst architektoniczny będą harmonijnie ze sobą współpracować, ożywiając ten unikalny, zapomniany obiekt i przyciągać tu co raz więcej ludzi do korzystania z usług centrum balneologii. Spędzanie wolnego czasu przez klientów będzie łączyć się z podziwianiem widoków na twierdzę i stare miasto.

Teren kompleksu koszarowego zajmuje znaczną część starego miasta, dlatego jego rewitalizacja, z zapewnieniem wygodnej komunikacji, dostosowaniem dawnych zabudowań do nowych funkcji, stworzy wielki impuls do rozwoju kulturowego i gospodarczego całego miasta. Przewiduje się że walory estetyczne i nowe funkcje dzielnicy, przyciągną jeszcze więcej turystów oraz nowe inwestycje.

Koszary były zbudowane 1781 r. w miejscu starszego kompleksu obronnego – górnej części t.zw. Bramy Ruskiej. Przyszłe badania archeologiczne mogą zmienić koncepcje przestrzenne projektu w kierunku stworzenia ekspozycji reliktyw archeologicznych.

Słowa kluczowe: koszary, zabytek, Kamieniec-Podolski, XVIII w., konserwacja, adaptacja, rewitalizacja.

Wprowadzenie

Kamieniec-Podolski – to średniowieczne miasto-twierdza, leżące w Ukrainie Zachodniej, gdzie wysoka skalista wyspa, sformowana przez rozłom geologiczny rzeki Smotrycz, stała się piedestałem dla kompleksu architektonicznego. Miasto jest jednym z Siedmiu cudów Ukrainy i jest znane na całym świecie, ze względu na swoje walory krajobrazowe, topograficzne i architektoniczne, tworzące unikalny system fortyfikacyjny, który nie ma analogów w całej Europie.

Obecnie Kamieniec-Podolski jest znacznym ośrodkiem oświaty, kultury i turystyki w skali Państwa i Europy; miasto aktywnie rozwija swój potencjał turystyczny: powstają liczne hotele, restauracje, muzea, szlaki turystyczne, co rok organizuje się ponad 10 festiwali (historyczne, etnograficzne, muzyczne) o dużej skali, które są tradycją miasta.

Rys. 1. Widok na stare miasto i dawne koszary z lotu ptaka (<http://www.doroga.ua>)

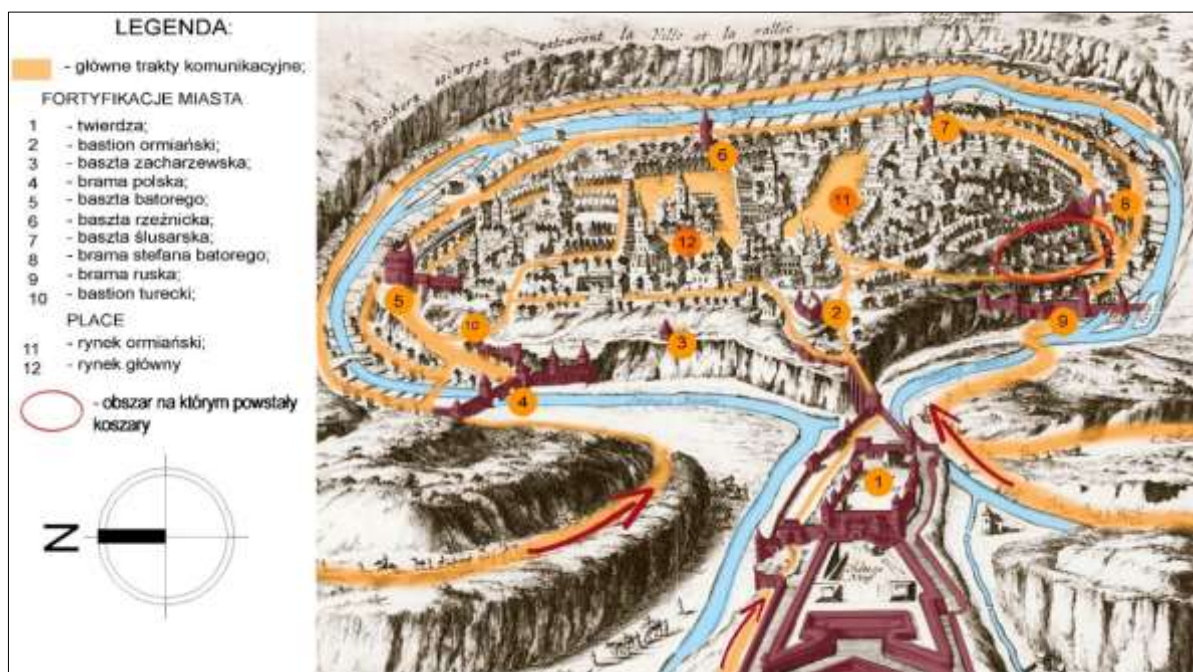
Kompleks koszarowy jest dominantą architektoniczną południowej części starego miasta. Jest widoczny od strony mostu zamkowego, wałów oraz twierdzy, a z obszaru samych koszar otwierają się widoki na kanion, twierdzę, most i dawną ormiańską dzielnicę wraz z wieżą ormiańską, co robi ten teren niezwykle atrakcyjnym do zwiedzania. Władze miasta mają zamiar rozwijać uzdrowiskowo-rekreacyjny kierunek, a dawne koszary planuje się adaptować na balneologiczny kompleks z wykorzystaniem mineralnych wód, których studnie są zlokalizowane po przeciwnej stronie kanionu (dzielnica Ruskie Folwarki).

Codziennie budynki kompleksu ulegają coraz większej degradacji, co może stać się powodem do ich niezachowania dla przyszłych pokoleń. Dlatego celem projektu jest ich uratowanie i stworzenie kompleksu balneologiczno-hotelowego z przestrzenią publiczną, rekreacyjną, miejsca spotkań, gdzie mieszkańcy i goście miasta mogliby zaspokoić potrzeby w obrębie zabiegów uzdrowiskowych, a również spędzania wolnego czasu.

Prezentacja materiałów badań.

1. Kontekst historyczny obszaru opracowania

Rzeka i kanion o wysokości ponad 20 m tworzą naturalny mur obronny Kamieńca-Podolskiego od strony północnej, południowej i wschodniej, a od strony zachodniej miasto jest bronione przez potężny zamek, który z miastem łączy masywny kamienny most. Wzdłuż granicy dawnego Kamieńca-Podolskiego sytuowano bramy, wieże strażnicze oraz mury obronne.

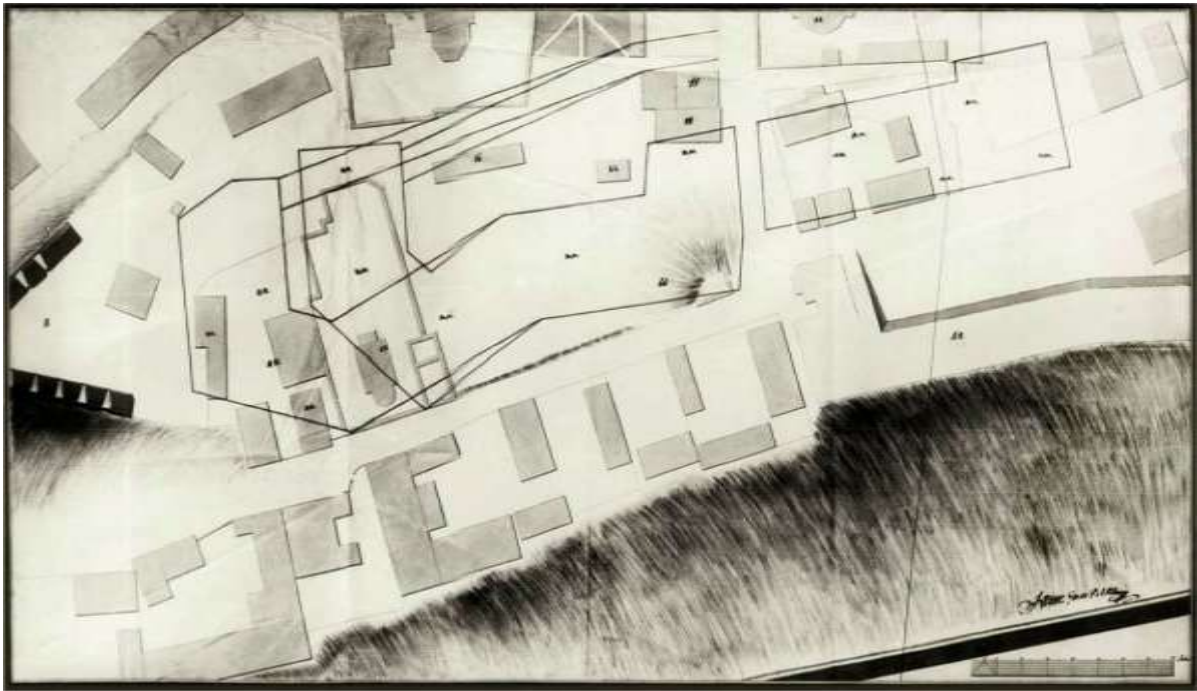
Rys. 2. Główne elementy fortyfikacyjne miasta Kamieńca-Podolskiego na bazie mapy z 1670 roku.
(opracowanie własne na podstawie mapy z 1670 roku)

Obszar, na którym zbudowano koszary, leży w południowej części starego miasta, gdzie dawniej była mało zabudowana dzielnica ormiańska, a po okupacji tureckiej (1672-1699 r.) została ona prawie wolna od zabudowań. Wadą lokalizacji koszar w tej części miasta jest fakt, że południowa (przybrzeżna) część Kamieńca jest otwartą i najmniej chronioną, co robi ją najłatwiejszą do zdobycia z przeciwnego brzegu rzeki, który jest znacznie wyższy. Elementem obronnym tej części miasta była brama Stefana Batorego, która w czasie budowy koszar była rozebrana na cele materiałowe. Zafiksowano ją na kilku miedziorytach i mapie z 1761r. Była to budowla obronna, archaiczna, z dwoma wieżami, prawdopodobnie była jedną z pierwszych murowanych budowli obronnych dawnego Kamieńca (1).

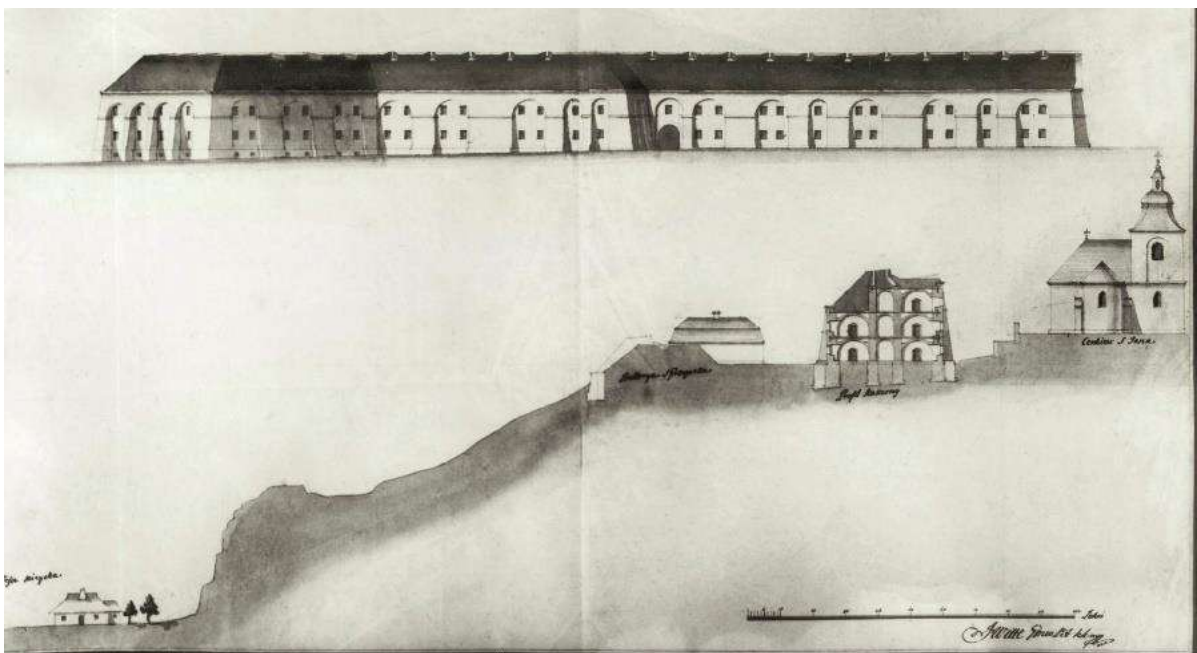
1.1. Powstanie koszar w Kamieńcu-Podolskim

Zakwaterowanie licznej garnizonu wojskowego twierdzy zawsze było wielkim problemem. Czas od czasu w mieście były sporządzane spisy budynków i domów, przydatnych do zakwaterowania żołnierzy i oficerów, co wywoływało opór mieszkańców Kamieńca. Mieszczanie przestali budować i remontować swoje domy, o ile poprawa warunków wiązała się z narzuceniem większej ilości żołnierzy do zakwaterowania.

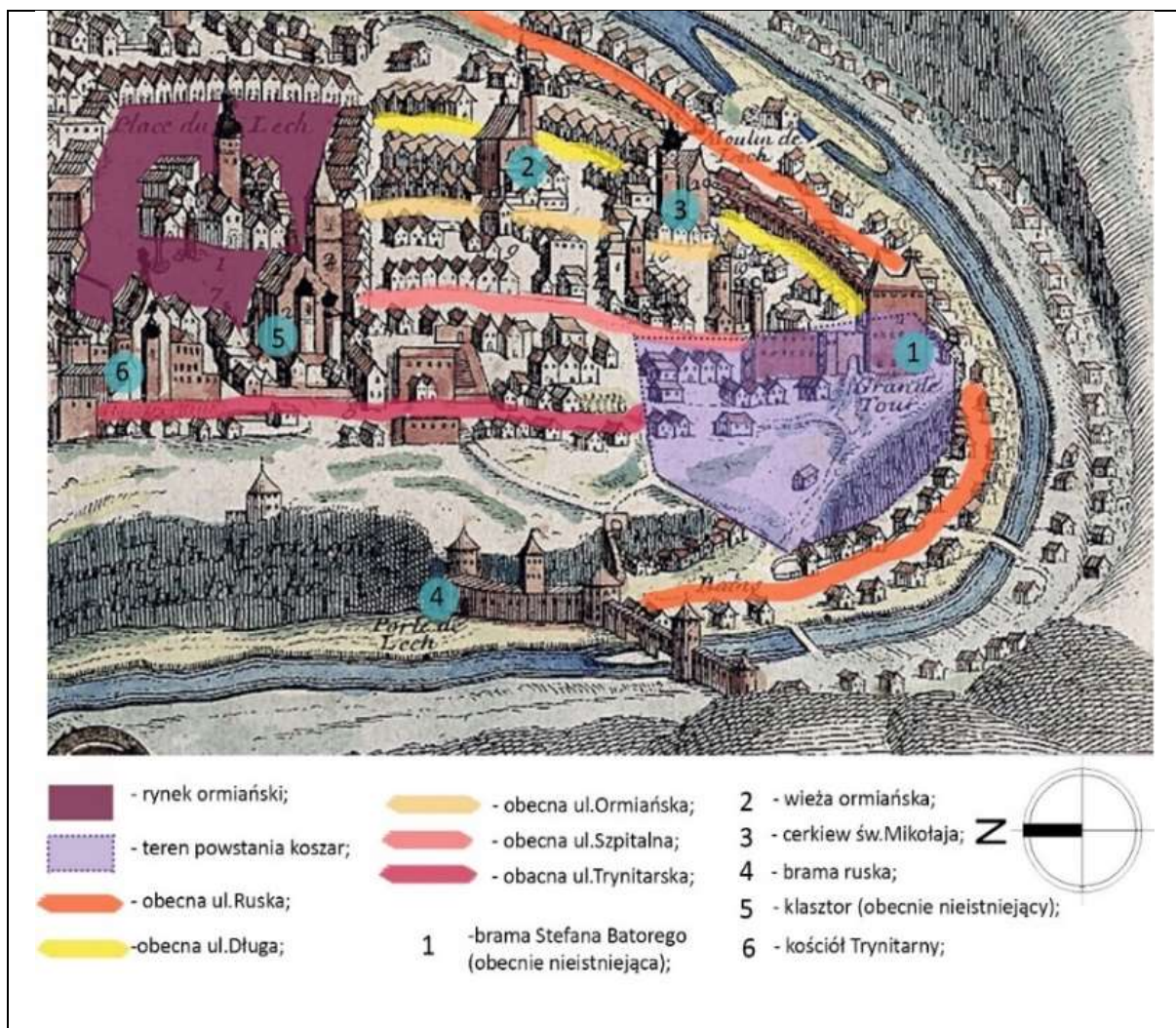
W listopadzie 1781 r. Kamieniec-Podolski odwiedził król Stanisław August, który wydał rozkaz na modernizację fortyfikacji miasta i budowę koszar. W 1782 roku do Kamieńca Podolskiego przybywa wojskowy architekt z Warszawy Stanisław Zawadzki, któremu powierzono projektowanie i budownictwo kompleksu koszarowego.

Rys. 3. Niezrealizowany projekt koszar w Kamieńcu-Podolskim autorstwa Jana de Witte z 1781 r. Plan.
Źródło: Пламеницька О. Castrum Camenecensis. Фортеця Кам'янець: пізньоантичний – ранньомодерний час. Кам'янець-Подільський: 2012.

Rys. 4. Niezrealizowany projekt koszar w Kamieńcu-Podolskim autorstwa Jana de Witte z 1781 r.
Przekrój, elewacja wschodnia. Rysunek Jana de Witte.
Źródło: Пламеницька О. Castrum Camenecensis. Фортеця Кам'янець: пізньоантичний – ранньомодерний час. Кам'янець-Подільський: 2012.

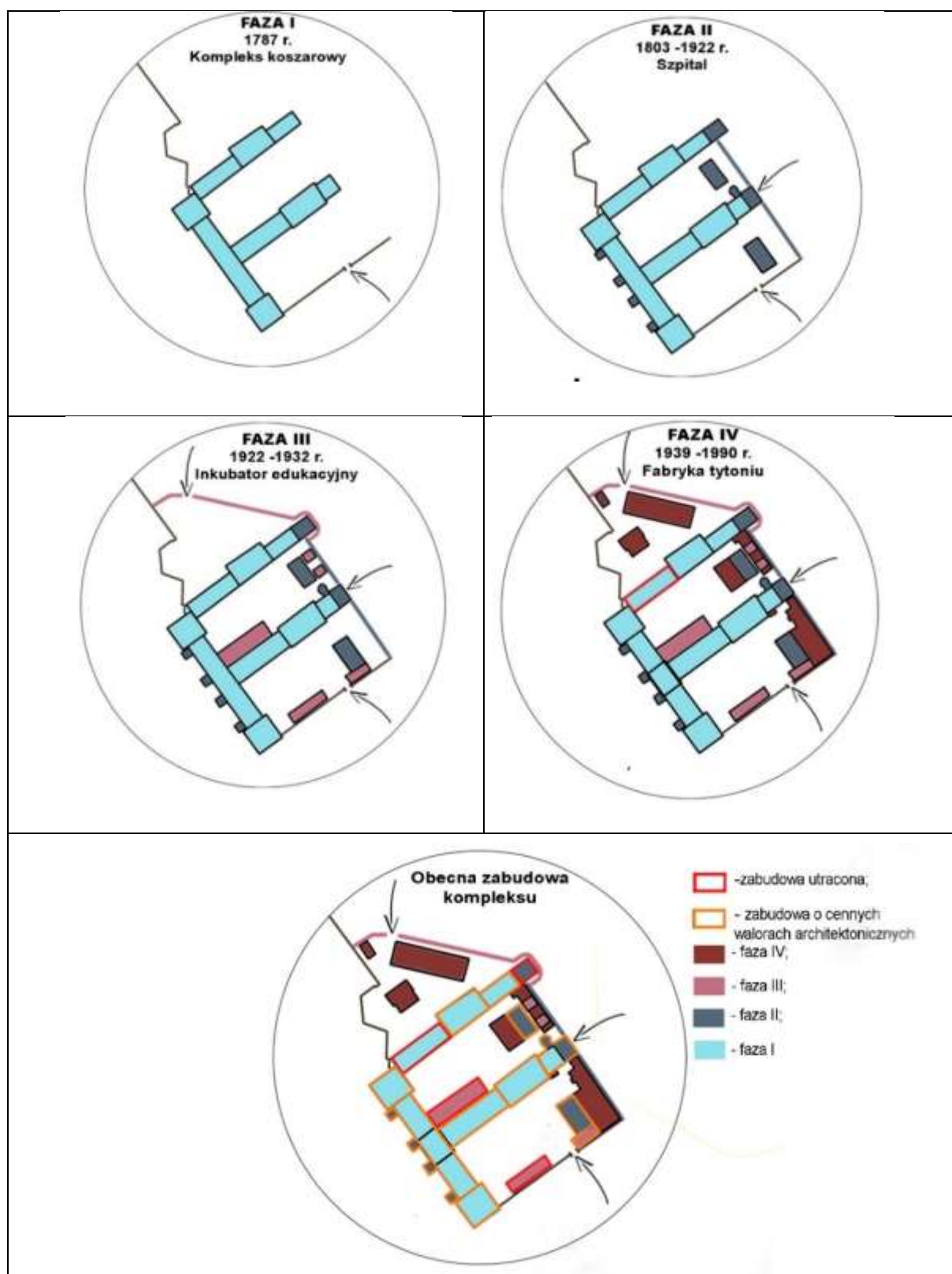
Rys. 5. Teren powstania koszar na rycinie miasta z 1691 roku.
(opracowanie własne na podstawie ryciny z 1691 roku)

Kompleks koszarowy powstawał od 1787 r. Był zaprojektowany na klasycystycznych zasadach symetrii i funkcjonalności. Był przeznaczony do zakwaterowania 270 żołnierzy i oficerów. Składał się z trzech bloków o rzucie prostokątów. Rozmieszczona w ten sposób zabudowa tworzyła dwa place: pierwszy - wewnętrzny (zamknięty), przeznaczony dla pobytu żołnierzy i drugi – reprezentacyjny, przeznaczony dla musztry (od strony południowej) (2).

1.2. Fazy rozbudowy dawnego kompleksu koszarowego

Na początku wieku XIX w związku z utratą obronnego znaczenia twierdzy przestała istnieć potrzeba w koszarach, w skutku czego budynek został adaptowany pod szpital.

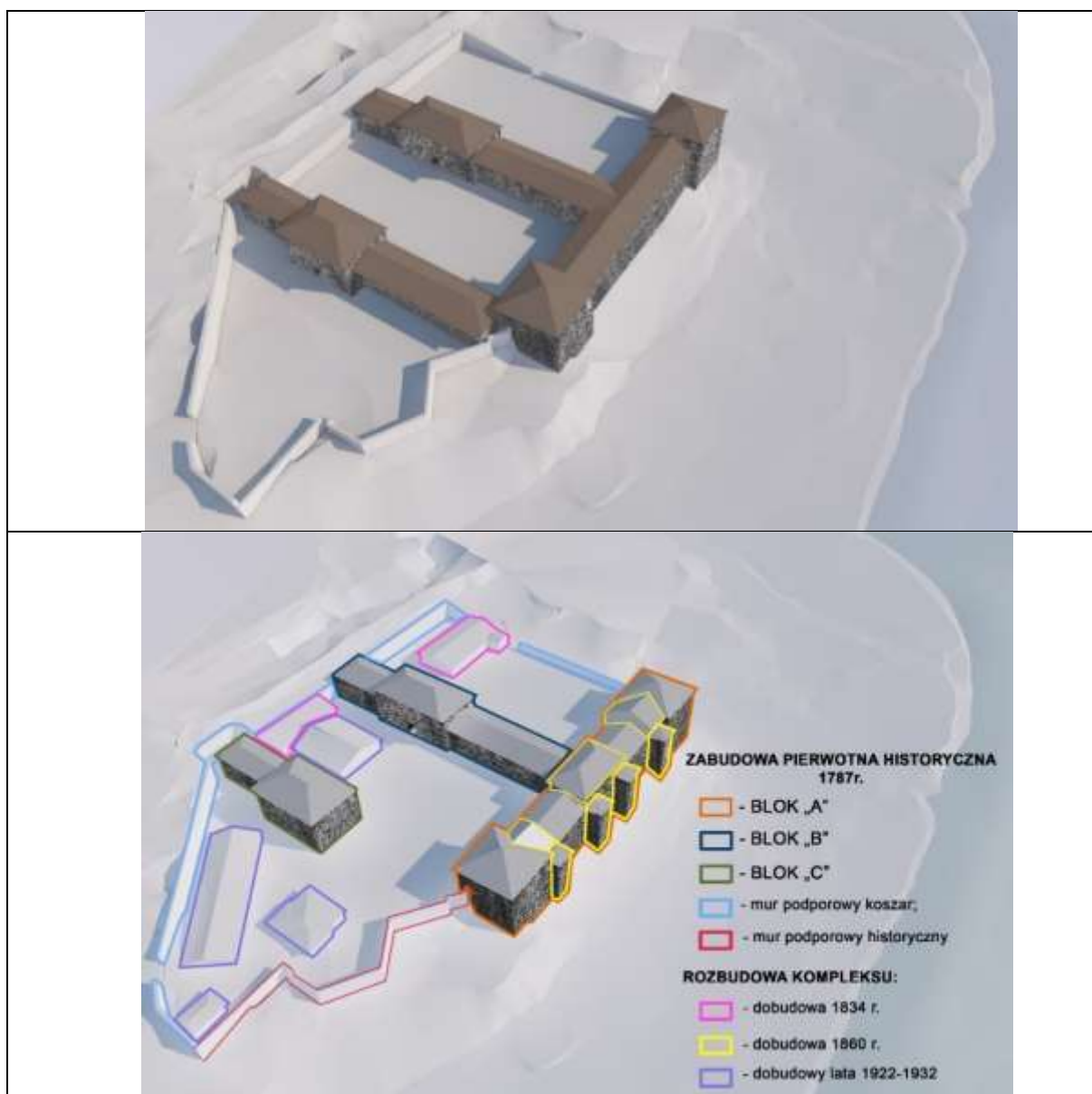
W 1834 r. na terytorium dobudowano budynki gospodarcze oraz cztery trzykondygnacyjne ryzality w południowo-zachodnim bloku, w celu wzmocnienia konstrukcji budynku. W ciągu całego XIX wieku kompleks był użytkowany jako szpital wojskowy. W latach 1922 - 1932 funkcjonował tu inkubator edukacyjny z akademikiem, klubem, salami lekcyjnymi oraz pomieszczeniem produkcyjnym. Po wojnie na terytorium koszar funkcjonowała fabryka tytoniu, a na początku lat 1990-ch obiekt przestał być użytkowany. Wielokrotnie był przekazywany nowym właścicielom, niestety, bezskutecznie. Do dnia dzisiejszego obiekty kompleksu nieużytkowane i przebywają w stanie postępującej ruiny. Na rys. 6 przedstawiamy rekonstrukcje faz rozwojowych kompleksu.

Rys. 6. Fazy rozwojowe kompleksu koszar. Opracowanie własne.

W czasach sowieckich na trzech dziedzińcach zostały zbudowane około 10 nowych budynków, nie odznaczających się architektonicznym przejawem (rys. 6, faza IV). Konstrukcja obiektów także była niskiej jakości. Cztery historyczne budynki zostały rozebrane w 1987-1990-ych latach. Większa część kompleksu zachowała się w autentycznym stanie z końca XVIII - pocz. XIX w. i prezentuje bardzo

ciekawym militarnym zespołem w oryginalny sposób posadowionym w stromy spadzisty teren. Od strony południowej i północnej część murów ogrodzenia działki – to pozostałości dawnych fortyfikacji XVI-XVII w. (rys. 2, 5).

Rys. 7. Porównanie bryły pierwotnej z 1797r. i stanu aktualnego z 2019 r.
(opracowanie własne na podstawie danych z Archiwum Narodowego rezerwatu „Kamieniec”).

Stan aktualny charakteryzuje się liczną ilością dobudowań harmonijnych i dysharmonijnych, które powstały w wyniku licznych zmian programu użytkowania kompleksu. Utracono lewe północne skrzydło koszar w bloku „C” (3).

Zrealizowany kompleks koszar w Kamieńcu-Podolskim z 1800 r. projektu autorstwa Stanisława Zawadzkiego został wpisany do rejestru państwowego jako zabytek architektury. Na terenie zabytku i w jego otoczeniu znajdują się także obiekty archeologiczne. Są to fundamenty dawnych murów obronnych, podziemne relikty kompleksu bramy i baszty z czasów Stefana Batorego, pozostałości kamienic mieszczańskich. Program rewitalizacji obiektu należy budować ostrożnie, licząc się z archeologiczną spuścizną działki.

Rys. 8. Rekonstrukcja pierwotnej funkcjonalnej struktury koszar (opracowanie własne).

Rys. 9. Zrealizowany projekt koszar w Kamieńcu-Podolskim 1800 r. Przekroje bloku zachodniego; Elewacja zachodnia bloku „A”; Elewacja południowa bloku „B”; Autor: Stanisław Zawadzki (Plamenyts'ka O. Castrum Camenecensis. Fortetsya Kam"yanets': (pizn'oantychnyi – rann'omodernyi chas). Kam'yanets'-Podil's'kyy: 2012).

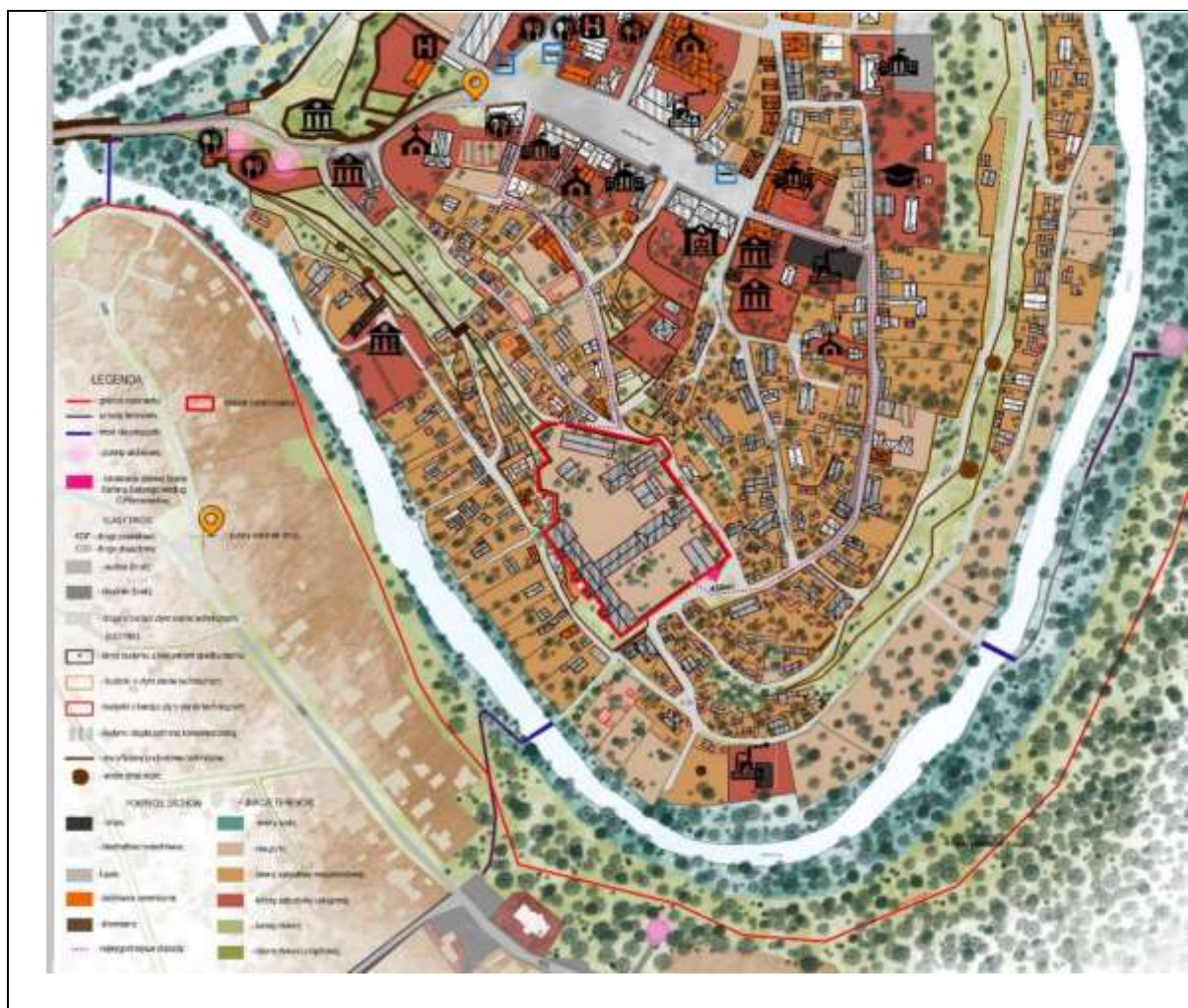
2. Opis uwarunkowań przestrzennych koszar w Kamieńcu-Podolskim

Przez centrum starego miasta przebiega droga główna, która łączy nowe miasto z podzamczem. Skalisty kanion, otoczony przez park miejski stwarza bufor pomiędzy starą a nową częścią Kamieńca-Podolskiego.

Kompleks koszarowy leży w pobliżu historycznego śródmieścia, niedaleko twierdzy (około 650m), bramy ruskiej oraz rynku ormiańskiego. Wielkim atutem lokalizacji są czarowne widoki na twierdzę, stare miasto, park miejski, rzekę i kanion. Tereny przybrzeżne po rewitalizacji mogą stać się bardzo atrakcyjne dla wypoczynku i rekreacji, współgrając z wybranym programem rewitalizacji kompleksu koszarowego (centrum balneologii z hotelem).

Okolice koszar – to sieć nieregularnych wąskich uliczek (szerokością około 3,5 m) biegnących od doliny rzeki w górę – do rynku ormiańskiego, w sposób naturalny i organiczny, tworząc kompozycję średniowiecznego miasta. Zabudowa okolicy przeważnie mieszkaniowa jednorodzinna i nie przekracza 2-3 kondygnacji. Dynamika naturalnego spadku terenu ku rzece, zamykającej stare miasto w układzie pierścieniowym, zieleń i organiczne wpisanie zabudowy, tworzą cudowny krajobraz, w którym wciąż czuć duch historii tego pradawnego miasta.

Dawny kompleks koszarowy jest dominantą architektoniczną południowej części kanionu, ponadto, jest największym budynkiem w starym mieście, co robi jego zauważalnym z wielu punktów widokowych.

Rys. 10. Inwentaryzacja urbanistyczna

(opracowanie własne na podstawie mapy z archiwum Narodowego rezerwatu „Kamieniec”)

Budynki usługowe oraz użyteczności publicznej są zlokalizowane przy rynku ormiańskim oraz wzdłuż drogi głównej (głównego ciągu komunikacyjnego miasta). W obrębie rynku ormiańskiego są kilka muzeów, straż pożarna, biuro Narodowego rezerwatu Kamieniec, fabryka tekstylna, cerkiew prawosławna, restauracja.

Od strony zachodniej terenu opracowania, w kierunku północnym jest Brama Ruska – dawna potężna fortyfikacja starego Kamieńca, która dzisiaj jest jednym z najczęściej odwiedzanych muzeów w mieście.

Większość budynków w okolicy oraz drogi są w złym stanie technicznym, co znacznie obniża poziom estetyczny dzielnicy. Brak placów zabaw oraz przestrzeni sąsiedzkich powoduje że dzieci spędzają czas w opuszczonych budynkach, ruinach po dawnych fortyfikacjach, co jest zagrożeniem i dla ich życia i dla samych zabytków. Południowa część terenów przybrzeżnych jest nieużytkowana, porośnięta krzewami i bardzo zaniedbana.

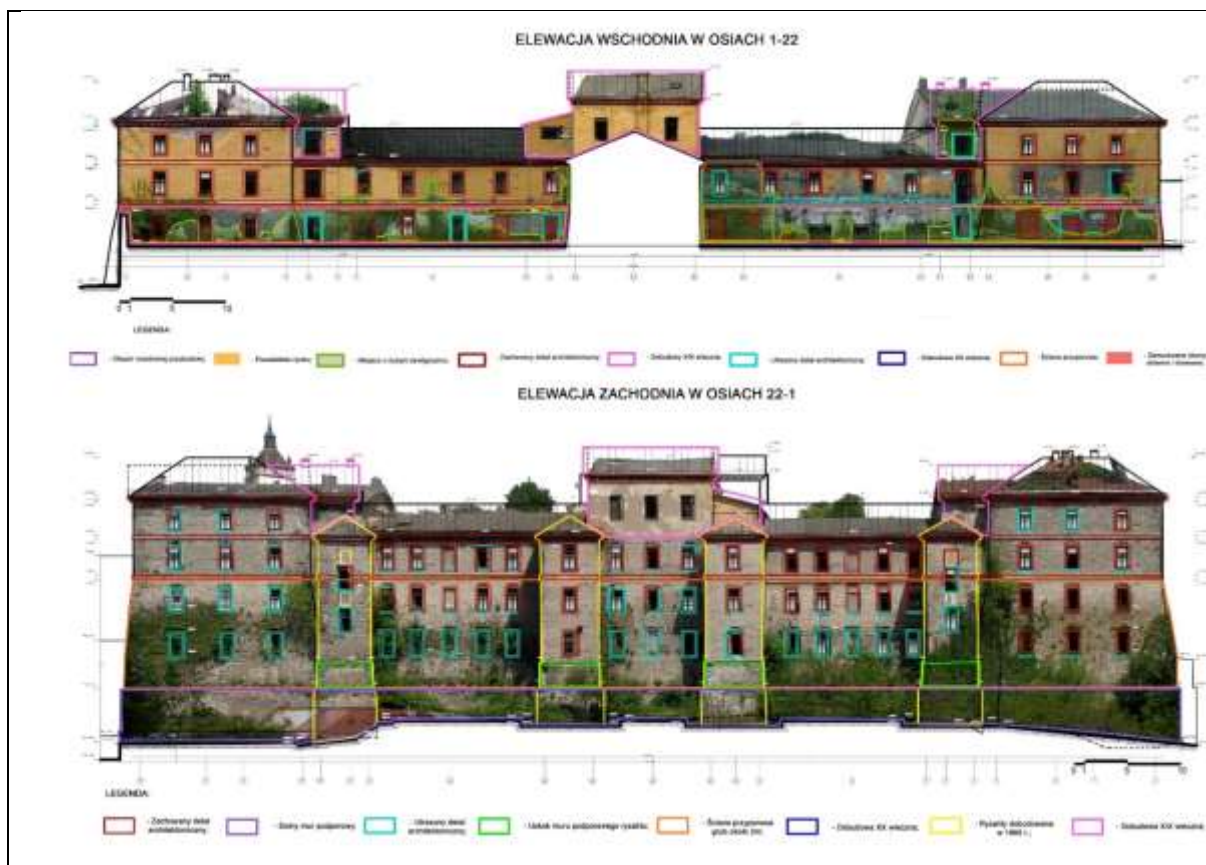

*Rys. 11. Widok na koszary i stare miasto z tarasu widokowego
(zdjęcie M.Ponomariova)*

Na drugim brzegu kanionu (dzielnica Ruskie Folwarki) przeważa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Dominantą jest prawosławna cerkiew Pokrovy Presviatoyi Bohorodytsi. Blisko cerkwi, w parku miejskim, znajduje się taras widokowy, skierowany na południową część starego miasta.

3. Opis stanu istniejącego zabudowań kompleksu

Długotrwałe nieprawidłowe użytkowanie obiektu, bez remontów i napraw, poskutkowało znaczną degradacją i rujnacją elementów konstrukcyjnych budynku, który jest opuszczony już od ponad 30 lat. Ogólny stan dawnego kompleksu koszarowego jest awaryjny. Zabudowa mieszkaniowa, która przylega do murów zachodniego bloku „A” jest zagrożona potencjalnym obwalem konstrukcji czy odrębnych kamieni.

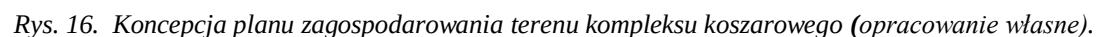

Rys. 12. Analiza architektoniczna stanu istniejącego zabudowań
(opracowanie własne na podstawie zdjęć i inwentaryzacji z archiwum Narodowego rezerwatu „Kamieniec”):
1 – zachowany detal architektoniczny; 2 – dolny mur podporowy; 3 – utracony detal architektoniczny; 4 –
uskok muru podporowego ryzalitu; 5 – sciana przyporowa o grubości około 2 m; 6 - dobudowa z XX w.; 7 –
ryzality dobudowane w 1860 r.; 8 – inne dobudowy z XIX w.

Rys. 13-15. Stan istniejący kompleksu.
(zdjęcie M.Ponomariova, 2019)

Niezbędnym jest jak najszybsze wykonanie prac naprawczych, remontów ścian, stropów, dachów, systemu odprowadzenia wody deszczowej i uporządkowanie terytorium.

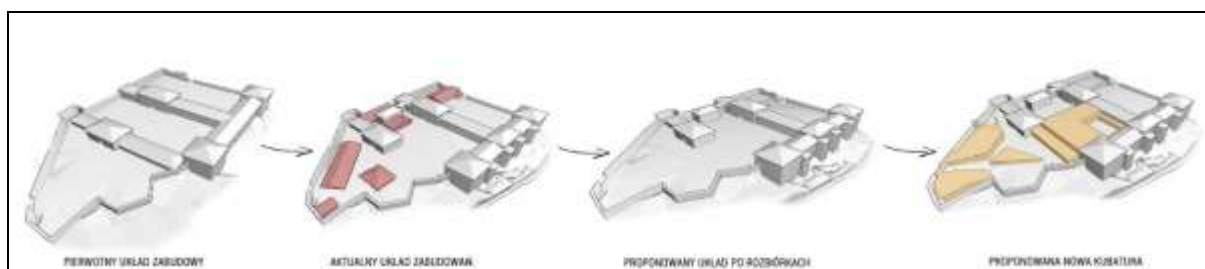

Rys. 17. Schemat koncepcji zagospodarowania obszaru dawnych koszar w Kamieńcu-Podolskim
(opracowanie własne)

4. Opis koncepcji rewitalizacji i adaptacji zabudowań na centrum balneologii i rekreacji

Nowa funkcja zabudowań została zaplanowana przez władze miasta w celu rozwoju rekreacyjno-uzdrowiskowego kierunku miasta oraz w związku ze zlokalizowanymi w pobliżu unikalnymi źródłami wód mineralnych, stosowanych w terapii balneologicznej.

Wybrany program użytkowania bardzo pasuje do danego miejsca: masywna, brutalna, kamienna architektura dawnego kompleksu, wysoki mur, opasujący jego terytorium - tworzą zamkniętą jednostkę odizolowaną od otoczenia, zapewniając jej wewnątrz ciszę, spokój, osamotnienie od, czasami, burzliwego życia miasta, a z działki i okien zabudowań otwierają się cudowne widoki na dawną zabudowę starego miasta, twierdzę, kanion. Te fakty sprawiają, że lokalizacja jest bardzo atrakcyjna, a bliskość miasta jest atutem, a nie wadą, o ile architektura i układ zabudowy zapewniają wyciszenie i spokój wewnętrzny, a lokalizacja blisko centrum starego miasta zapewnia zainteresowanie i łatwy dostęp wizytatorów.

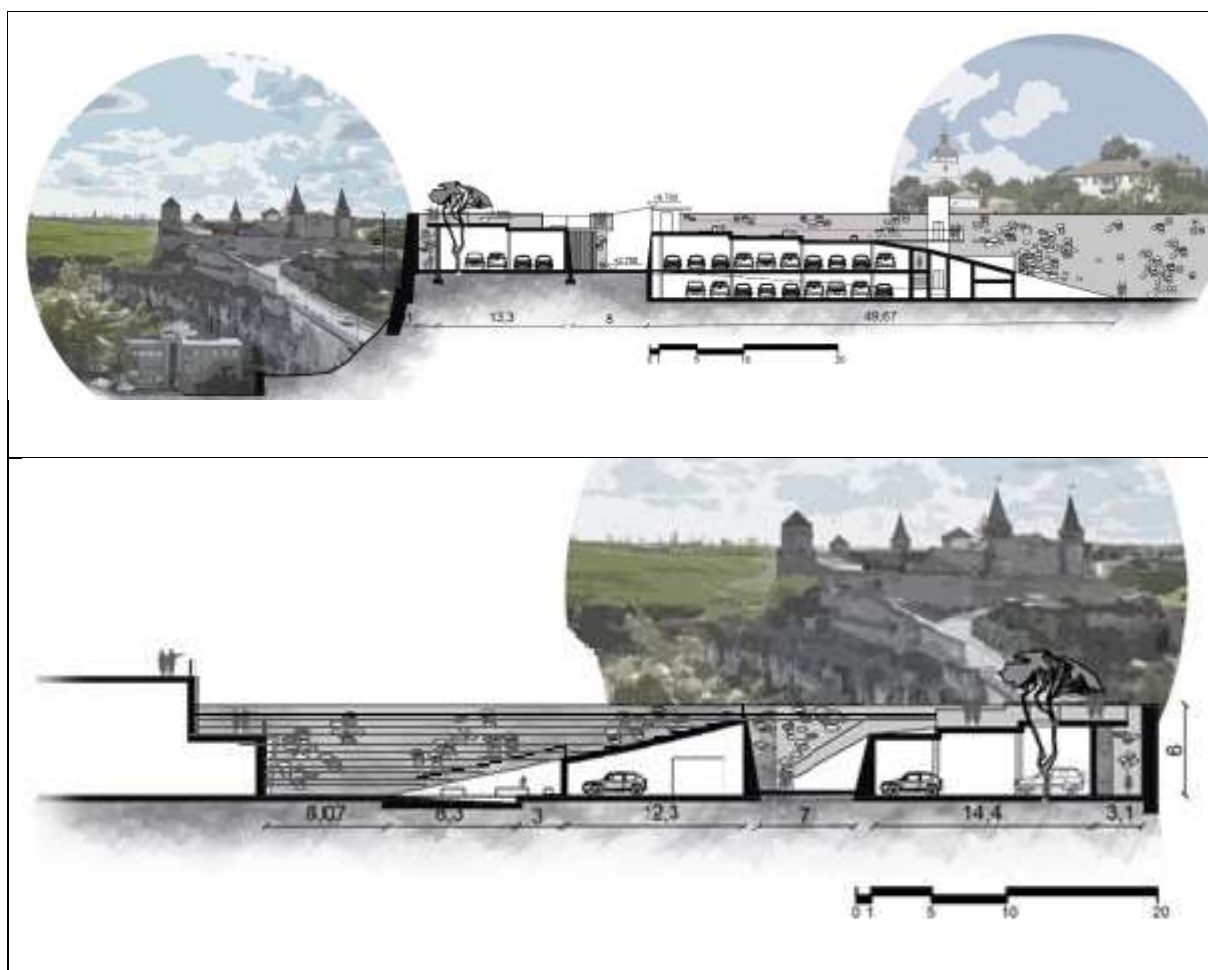
Rys.18. Schemat układów zabudowy obszaru dawnych koszar w Kamieńcu-Podolskim
(opracowanie własne).

Zamknięty obszar kompleksu rozdzielony poprzecznymi blokami budynku „B” i „C” na trzy mniejsze dziedzińce, połączone ze sobą jedynie przez bramy wjazdowe w obrębie parterów. W projekcie każdy z tych dziedzińców pełni swoją rolę. Dziedziniec od strony południowej jest otwartym dla publiki - zlokalizowano tu boiska, barek i aleje spacerowe, które służą głównie rezydentom centrum balneologii i mieszkańcom pobliskich domów. Zamknięcie od strony północnej też jest publiczne, ale służy głównie

turystom – zaprojektowano tutaj tarasy widokowe (nad parkingami), barek, kino terenowe, oczka wodne. Dziedziniec pomiędzy blokami „B” i „C” jest prywatnym i zamykany przez bramy. Zlokalizowano tu główne wejście do centrum balneologii i rekreacji w Kamieńcu-Podolskim.

W projekcie zakłada się przywrócenie dawnej osi komunikacyjnej i kompozycyjnej, biegnącej w kierunku północ-południe i lokalizowanie głównego wejścia do kompleksu w dziedzińcu środkowym.

Dysharmonijne, zaburzające przestrzeń dobudówki zdecydowano rozebrać. Pozostawiono elementy dobudowanego bloku w obrębie dziedzińca południowego przy bramie wjazdowej: obrys dwóch zachowanych ścian tworzą granicę zaprojektowanego otwartego boiska do gry w koszykówkę, a mur wschodni – granicę widowni. Pozostawiono również blok w obrębie dziedzińca środkowego, który, prawdopodobnie, pochodzi z 1834 r.; przewidziano w nim część administracyjną kompleksu.

Rys.19. Przekroje przez parking podziemny na dziedzińcu północnym (opracowanie własne).

W północnej części działki zakłada się wyodrębnienie ruchu kołowego od ruchu pieszych. W tym celu zaprojektowano windę, dostępną z ulicy Szpitalnej, która łączy kondygnację tarasów widokowych nad parkingami z poziomem ulicy i poziomem terenu kompleksu, a ciągi piesze poprowadzono w taki sposób, by nie tworzyły one kolizji z dojazdem.

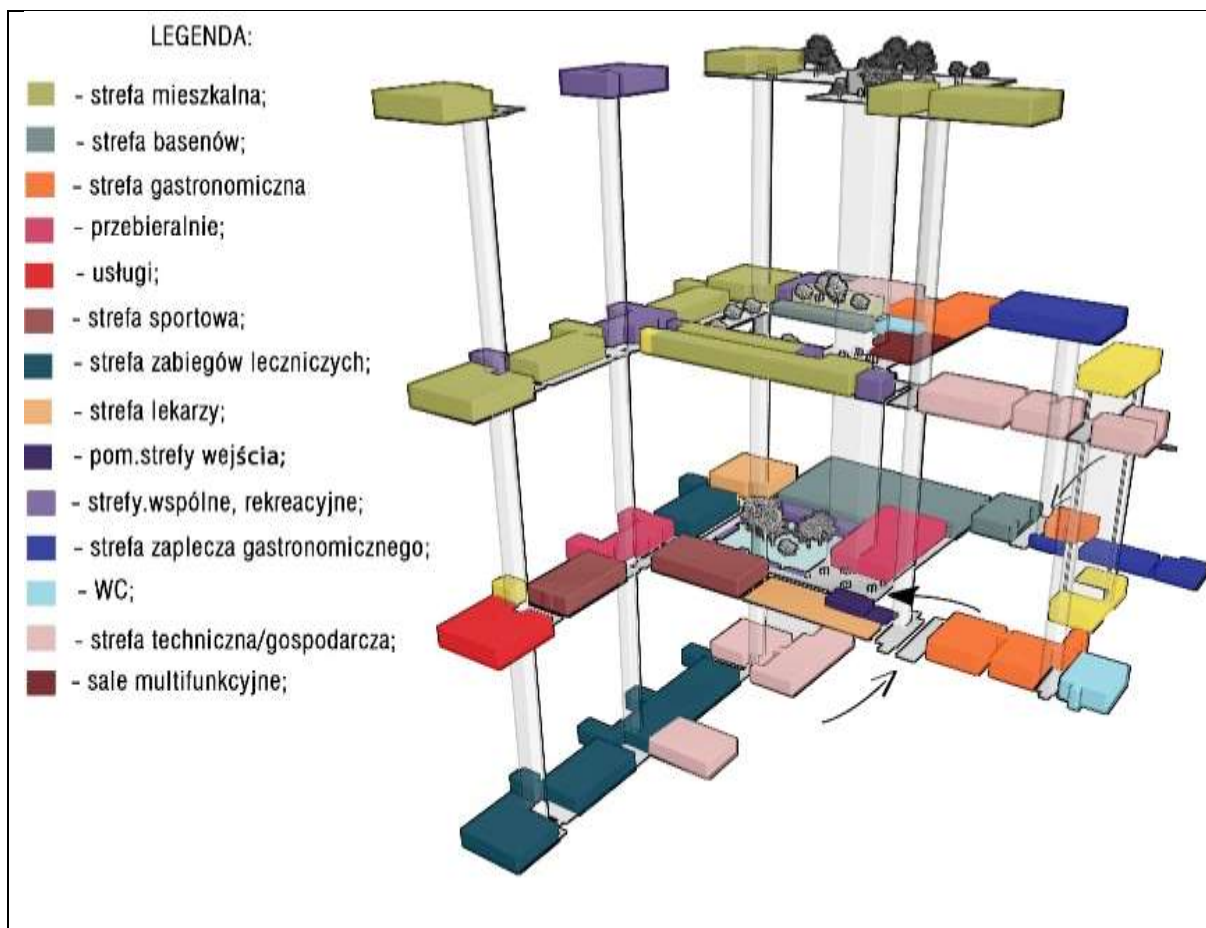
5. Główne założenia projektowe

Podstawowym założeniem projektowym było stworzenie współczesnego centrum wodolecznictwa z częścią hotelową i strefą basenów z jak najmniejszą inwazją i minimalizacją wtrącania się w tkankę zabudową istniejącej zabudowy. Dlatego konstrukcja nowego budynku jest

niezależna i tylko delikatnie przylega do ścian istniejących.

W tym celu starano się rozplanować i umieścić poszczególne strefy: strefę basenów i saun zlokalizowano w części nowoprojektowanej, strefę zabiegów balneologicznych i terapeutycznych – w piwnicy, a część hotelową na pierwszym i drugim piętrach.

Gabinety zabiegowe w piwnicy projektowano w taki sposób, by ich ściany nie przylegały do historycznych sklepień: gabinety w wielkich salach, gdzie są sklepienia historyczne proponowano w kształcie oddzielnych kubatur, o wysokości 3m, (przy wysokości piwnicy około 4m) – w ten sposób sklepienia będą zabezpieczone przed działaniem czynników niepożądanych, dostępne do oglądania, a gabinety nie będą przesłaniać światła dzienne.

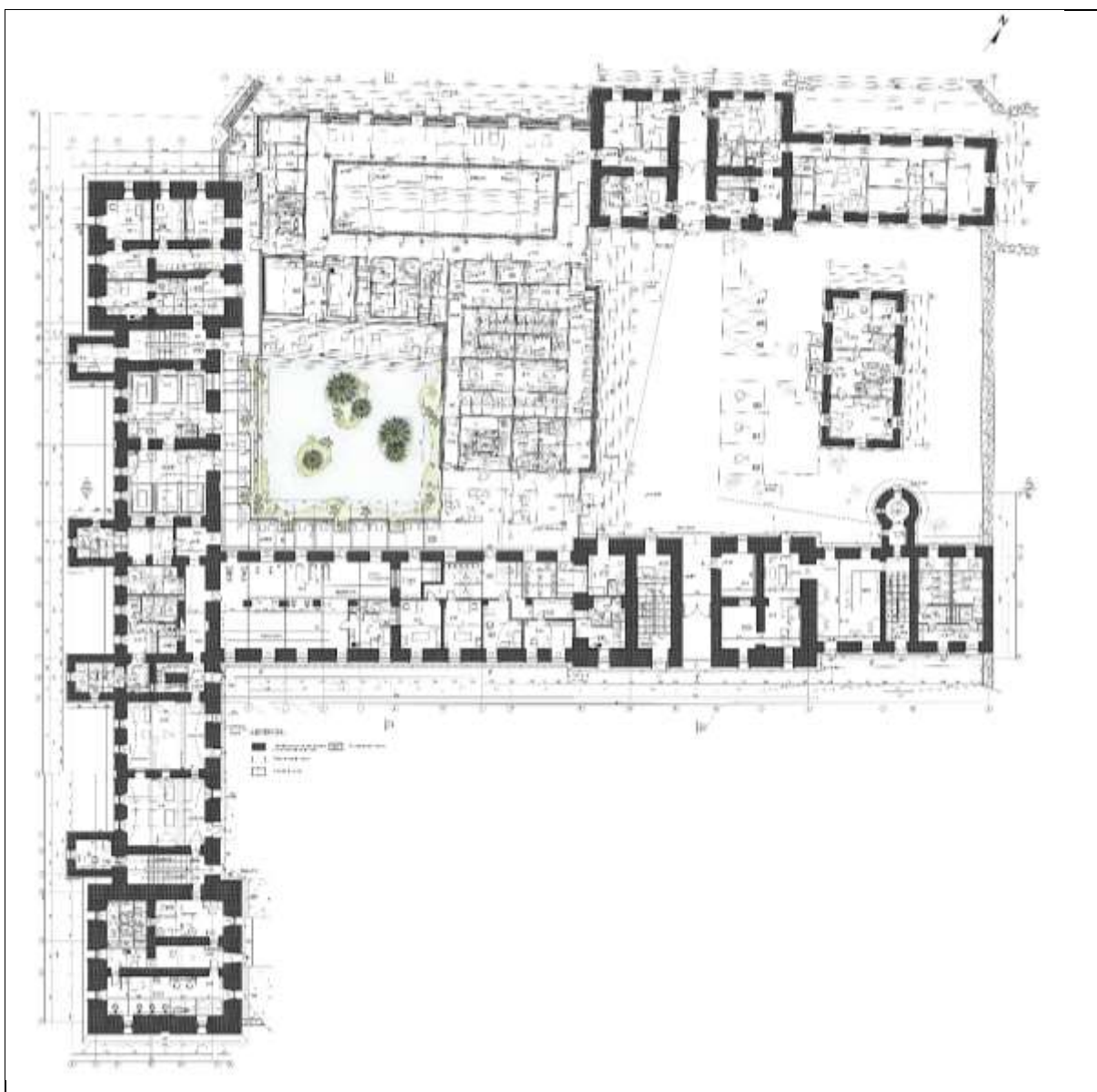

Rys. 20. Nowy schemat funkcjonalny kompleksu koszar. Pionowe linije – klatki schodowe i windy.
Ostatnia kondygnacja – ogród wiszący w nowej dodanej części budynku;
(opracowanie własne).

Nowe elewacje stworzono na zasadach symetrii, minimalizmu i monumentalności. Do dekorowania elewacji nowych budowli dobrano materiały pasujące do kamiennych murów starych obiektów. Nowe fasady będą delikatnie kolorystycznie i materiałowo wyodrębnione i zaakcentowane stylistycznie i kompozycyjnie na tle masywnej, rytmicznej, klasycystycznej architektury zabytkowego kompleksu. W przypadku nowych budowli zaprojektowane zostało płaskie zadaszenie służące jako taras lub ogród. Starając się powiększyć kubaturę hali wodnej i ją oświetlić proponowano świetliki w kształcie pryzm, które by urozmaicały jej wnętrze miękkim rozproszonym światłem (rys. 21-22).

Rys. 21. Przekrój podłużny przez halę basenową (opracowanie własne).

Rys. 22. Rzut parteru (1 kondygnacja budynku koszar). Opracowanie własne.

Rzut części nowoprojektowanej ukształtowano w taki sposób, by wykreować jak największy dziedziniec wewnętrzny, wypełnić go wodą i zielenią, żeby służył buforem pomiędzy starą i nową

zabudową, jedną z największych atrakcji nowego założenia - jego duszą. Połączenia części istniejących i nowoprojektowanych starano się rozwiązać tak, by były one jak najmniej inwazyjne wizualnie. Wzdłuż ścian bloków istniejących, w obrębie dziedzińca, zaprojektowano łącznik, o lekkiej przeźroczystej szklanej elewacji i zielonym dachu, który ma na celu służyć komunikacją główną, jednocząc wszystkie bloki ze sobą, i razem z tym być miejscem do wypoczynku (strefy wypoczynkowe w rytmicznych wnękach z widokiem na dziedziniec).

Budynek nowoprojektowany składa się z dwóch kondygnacji nadziemnych i dachu w postaci tarasu widokowego. Wejście główne zaprojektowano w przeszklonej części nowej, otwierając widok na duszę centrum balneologii – dziedziniec, pełny wody i zieleni. Z holu głównego widać antresolę, która jest holem na wyższej kondygnacji, ukształtowana w sposób odsłaniający ścianę historyczną, by wyeksponować ją na całej wysokości.

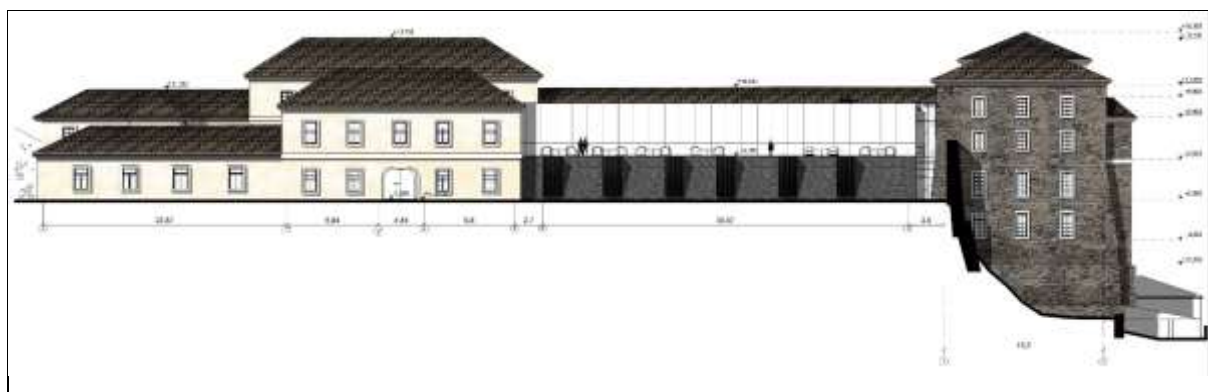
Po prawej stronie od holu – strefa basenów, po lewej – konsultacje lekarskie, a idąc prosto przez szklany łącznik trafimy do strefy szatni i SPA, połączone ze strefą zabiegów balneologicznych w piwnicy przez windę i schody. Na drugiej kondygnacji nad strefą wejścia jest hol, od którego po lewej stronie zlokalizowano strefę hotelu, a po lewej – sale multifunkcyjne, restaurację i taras widokowy.

Sala z basenami jest połączona przez schody i windę ze strefą saun i zamkniętym zielonym dziedzińcem na piętrze.

Na zielone tarasy widokowe można wejść przez klatki schodowe z windami z holu głównego lub z bloku „A”.

Skrzydło wschodnie, bloku „B” przewidziano udostępnić dla publiczności, nie będącej rezydentami centrum balneologii, zaprojektowano tu barek gier z kilkoma salami tematycznymi i toalety publiczne.

Piętro II w blokach „A” i „B” proponowano również zaadaptować na hotel, a w części środkowej urządzić sale widokową dla wspólnych zajęć grupowych.

Rys. 23. Elewacja północna (opracowanie własne).

Rys. 24. Przekrój przez część nowoprojektowaną (opracowanie własne).

Nowe skrzydło bloku „C” zaprojektowano po obrysie pozostałości fundamentów dawnej zabudowy; starano się maksymalnie nawiązać tą część bloku do charakteru i rytmu brył w części istniejącej, przy tym, stylistycznie część nowoprojektowana próbowano znacznie odróżnić poprzez dodanie wystających elementów w kształcie odwróconych przypór. Elementy te mają na celu służyć kameralnymi miejscami wypoczynku w hali basenowej, a matowe panele szklane na ich bokach z podświetleniem LED – delikatnym źródłem światła.

Do wykończenia wybrano granit elewacyjny- materiał o charakterze podobnym do zabudowy historycznej, lecz o innej strukturze i właściwościach, który ma na celu zaznaczyć i wyodrębnić odbudowującą część od części historycznej nie tworząc ostrych kontrastów. A czarny kolor paneli aluminiowych nie będzie kontrastował za mocno z materiałem ściany(granit), ale będzie tworzył kontrast stylistyczny i architektoniczny. Do wykończenia nadbudowanej części elewacji wybrano panele Danpatherm - użyty materiał ma na celu stworzyć mocny kontrast i wyodrębnić część nowoprojektowaną od ciężkiej, masywnej i klasycystycznej architektury istniejącej.

Wszystkie elewacje nowoprojektowane starano się rozwiązać w sposób uproszczony, monumentalny, w poszanowaniu tradycji architektonicznej zabudowy historycznej koszar i starego miasta, a razem z tym stworzyć mocny kontrast stylistyczny pomiędzy historycznym i współczesnym.

Stosowanie elewacji szklanych powołane ideą oddzielenia ciężkich, masywnych, kamiennych ścian od elewacji nowoprojektowanych. Z paneli szklanych zaprojektowano łącznik w dziedzińcu i całą strefę wejściową, by maksymalnie wyeksponować zieleni i wodę, która tu jest duszą projektu.

Stosowanie drewna, na elewacjach nowoprojektowanych oraz do obudowy parkingów, ma na celu nawiązać do architektury naturalnej, do kontaktu człowieka z naturą, wzbudzić wrażenie przytulności i bezpieczeństwa. Poza tym, drewno cudownie łączy się z innymi materiałami i zielenią. Drewno jest tradycyjnym materiałem w dawnej zabudowie Kamieńca i ustępuje jedynie kamieniowi, dlatego uznano, że w projekcie najlepiej zastosować właśnie jego.

Rys. 25. Wizualizacja od strony północnej rewitalizacji kompleksu (opracowanie własne).

Głównymi cechami charakterystycznymi budynku są jego monumentalność, prostota, rytmiczność i przyporowy układ ścian w obrębie parteru, dlatego elewację główną zaprojektowano w kształcie masywnej drewnianej przypory, oddzielonej od bloków historycznych przez kubatury szklane.

Masywną drewnianą ścianę zdobiono jedynie przez minimalistyczne podświetlone logo budynku oraz rytmiczne otwory na tarasie rekreacyjnym na dachu.

Podsumowanie

Zaproponowane rozwiązania projektowe, dobrany program użytkowania dawnego kompleksu koszarowego może stworzyć potencjał, by stać się kolejnym magnesem Kamieńca-Podolskiego, przyciągającym turystów i mieszkańców w celu uzdrowskiego, turystycznego i rozrywkowego.

Odrodzenie obiektu o tak wielkiej skali wpłynie na infrastrukturę nie tylko dawnej dzielnicy ormiańskiej, a i całego miasta. Nowa funkcja obiektu przyciągnie tu nie tylko więcej turystów ale i ludzi, którzy poszukują naturalnych metod na uzdrowienie. Inwestycja stanie się impulsem do dalszego rozwoju miasta, do powstania nowych inwestycji w okolicy i nowych pomysłów na rewitalizację kolejnych obszarów.

Zagospodarowane historyczne dziedziny, otwarte publiczne, stworzą miejsca integracji mieszkańców pobliskich domów, gdzie każdy znajdzie odpowiednie dla siebie możliwości zrelaksowania i spędzania wolnego czasu, a przystosowanie ich dla osób niepełnosprawnych pozwoli na korzystanie z przestrzeni wszystkim grupom społecznym.

W projekcie stosowano również rozwiązania ekologiczne: zielone dachy, zbiorniki na wodę deszczową, kolektory słoneczne, system wentylacyjny z rekuperacją, system odzysku ciepła z odnawialnych źródeł energii (pompy ciepła) oraz duża ilość drzew.

Nowoprojektowaną zabudowę starano się harmonijnie i z „poszanowaniem” do zabytkowego obiektu wpisać w zespół istniejący i w jego otoczenie. Nowoczesna bryła znacznie odbiega stylistycznie od tradycji architektonicznej dawnych koszar ale zaprojektowano ją na zbieżnych zasadach: rytmu, symetrii i monumentalności.

Literatura:

Плaмeнeцькa Oльгa. Castrum Camenecensis. Фортeця Кам'янець: пізн'юантичний і ранньомодерний час. Кам'янець-Подільський, 2012. Plamenyts'ka O. Castrum Camenecensis. Fortetsya Kam"yanets': (pizn'oantychnyy –rann'omodernyy chas. Kamieniec-Podolski, 2012 r.

Реставраційне завдання на розроблення науково-проектної документації «Казарми XVIII ст. Реставраційно-ремонтні роботи та першочергові протиаварійні роботи. Ліквідація аварійного стану південно-західного крила будівлі». Кам'янець-Подільський. Архів ДІАЗ. 23.10.2014 r.

Акт огляду технічного стану. Казарми фортеці, пам'ятка архітектури національного значення (1760-1788 rr.), охоронний № 751, Постанова РМ УРСР від 24 серпня 1963 р. № 970; на вул. Госпітальній, № 4 у м. Кам'янці-Подільському, Хмельницької області. Кам'янець-Подільський. Архів ДІАЗ. 05.11.2014r.

Wrana J. Tożsamość miejsca: kryterium w projektowaniu architektonicznym, Lublin, 2011 r. Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych, *Praca zbiorowa pod redakcją B.Szmygina*: Warszawa-Lublin, 2009 r.

M. Trochonowicz, B.Szostak, N.Toboła. Ocena stanu technicznego murów zamku w Janoecu nad Wisłą (w) *Current issue in research, conservation and restoration of historic fortifications*, numer 10, edited by Z.Gardzinski, M.Bevz, Chelm-Lviv, 2018, s. 185-196.

Wartościowanie zabytków architektury. Praca zbiorowa pod redakcją B.Szmygina, Warszawa, 2013. 207 s.

References

Plamenyts'ka O. Castrum Camenecensis. Fortetsya Kam"yanets': (pizn'oantychnyy –rann'omodernyy chas. Kamyanyets-Podilskyi, 2012 r.

Restavratsiynе zavdannya na rozrobku naukovo-proektnoyi dokumentatsiyi. *Restavratsiyno-remontni roboty ta pershocherhovi protyavariyni roboty. Likvidatsiya avariynoho stanu pivdenno-zakhidnoho kryla budivlyvi.* Kamieniec-Podolski. Archiv istoruko-architekturnoho zapovidnyka, 23.10.2014 r.

Akt ohlyadu tekhnichnoho stanu, Kazarmy fortetsi, pam"yarka arkhitektury natsional'noho znachennya (1760-1788 rr.) okhoronnyy № 751 Postanova RM URSR vid 24 serpnia 1963 r. № 970. na vul. Hospital'niy, № 4 u m. Kam"yantsi – Podil's'komu, Khmel'nyts'koyi oblasti, Kamieniec-Podolski. 05.11.2014r.

Wrana J. Tożsamość miejsca: kryterium w projektowaniu architektonicznym, Lublin, 2011 r.

Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych, *Praca zbiorowa pod redakcją B. Szmygina: Warszawa-Lublin, 2009 r.*

Trochonowicz M., Szostak B., Toboła N. Ocena stanu technicznego murów zamku w Janowcu nad Wisłą (w) *Current issue in research, conservation and restoration of historic fortifications*, numer 10, edited by Gardzinski Z., Bevz M., Chelm-Lviv, 2018, s. 185-196.

Wartościowanie zabytków architektury. Praca zbiorowa pod redakcją B. Szmygina, Warszawa, 2013. 207 s.

Maria Ponomariova¹, Mykola Bevz²

¹Lublin University of Technology, master, architekt,
40 Nadbystrzycka st., Lublin 20-618, Poland,
ponomariowamaria@gmail.com

²Lublin University of Technology, Department of Build Konservation,
40 Nadbystrzycka st., Lublin 20-618, Poland,
Lviv Polytechnic National University, department of Architecture and Conservation,
12 Bandera St., Lviv 79013, Ukraine;
bevzmist@polynet.lviv.ua
ORCID: 0000-0003-1513-7045

CONCEPT OF REVITALIZATION OF THE FORMER BARRACKS COMPLEX IN KAMIANETS-PODILSKYI

Abstract: The study presents a historical and architectural analysis of the former 18th century barracks complex in Kamianets-Podilskyi (pol. Kamieniec-Podolski), Ukraine. Reconstruction of the phases of its development, evaluation and valorization of its facilities was carried out, and a concept for the rehabilitation, conservation and revitalization of the complex was developed. The building of the barracks is a unique object due to its construction and foundation in a steep terrain.

The research task consisted of three main items: 1 - develop conservation guidelines; 2 - analyze foreign projects of revitalization of barracks complexes; 3 - identify the main rules of conduct in relation to the existing buildings; 4 - develop revitalization concepts for the entire complex (territory plus buildings).

Historical analysis made it possible to recreate the "biography" of the monument, observing its development and impact on the environment over time. The project tried to maximize the attractiveness of the plot's location, architectural values (historical buildings, original compositional assumptions) and environmental values (canyon, river, topography, viewing openings). The functional revitalization program envisages the creation of a program in which old and new architecture, nature and the architectural context will harmoniously cooperate with each other, reviving this unique, forgotten object and attracting more and more people here

to use the services of the balneology center. Spending time by customers will be combined with admiring the views of the fortress and the old town.

The area of the barracks complex occupies a significant part of the old town, therefore its revitalization, ensuring convenient communication, adapting the old buildings to new functions, will create a great impulse for the cultural and economic development of the entire city. It is predicted that the aesthetic values and new functions of the district will attract even more tourists and new investments.

The barracks were built in 1787 on the site of an older defensive complex - the upper part of the so-called Ruska Gate. Future archaeological research may change the spatial concepts of the project towards the creation of an exhibition of archaeological relics.

Keywords: military barracks, monument, Kamieniec-Podolski (Kamianets-Podilskyi), 18th century, conservation, adaptation, revitalization.